

2006 – פרשת יששכרוב

מאת: סרן מאיה שגיא, סנגורית צבאית במחוז שיפוט דרום וזרוע היבשה, הסניגוריה הצבאית

בשנת 2006 ניתן פסק דין אשר קבע כי פגיעה בזכות ההיוועצות (הזכות לשוחח עם עורך דין טרם החקירה) היא פגיעה בזכות יסוד הנובעת מחוק יסוד כבוד האדם וחירותו. לאור פסק הדין, אי-קיומה של הזכות יכול להביא לפסילה הראייה.

רקע עובדתי

הזכות להיוועץ, או זכות היוועצות עם עו"ד טרם חקירה, היא אחת הזכויות הבסיסיות בהליך הפלילי. כל אדם, גם אם אינו משפטן יכיר ודאי את הזכות הזו מסדרות טלוויזיה ומסרטי קולנוע. היום כבר ברור כי פגיעה בזכות זו יכולה להשפיע גם על שאלת המעצר וגם על האפשרות להרשיע אדם. על אף האמור לעיל, משנה התוקף שקיבלה זכות זו בפסיקה אינו ידוע לכולם, והרי הוא לפניכם:

ביום 18 בדצמבר 1996, סמוך לחצות הלילה, נקלט טורי רפאל יששכרוב בבסיס הכליאה 396 (כלא 6, הסמוך לעתלית), זאת לאחר שנפקד משירות. טורי יששכרוב עבר חיפוש בהפשטה מבגדיו, שבמהלכו נפלה מתחתונו חבילה של סם מסוכן ('גראסי'). יום לאחר מכן נחקר יששכרוב על ידי חוקר במשטרה הצבאית, במהלך חקירתו הודה בשימושים בסם מסוכן לאחר שהתגייס, התייחס לסם שנתפס אצלו ומסר דגימת שתן. לאחר דברים אלה הודיע החוקר ליששכרוב כי הוא עצור. מהדברים שפורטו עד כה לא עולה דבר חריג, למי שמכיר את ההליך הפלילי-צבאי; ברם, בפרשה זו, נאמר ליששכרוב כי יש לו את הזכות לדבר עם עו"ד רק עם תום חקירתו.



חוקרת מצ"ח וחייל חשוד במהלכה של חקירה (אילוסטציה; דובר צה"ל)

ההליך המשפטי

ביום 6 בינואר 1997 הוגש נגד יששכרוב כתב אישום אשר ייחס לו שלושה פרטי אישום של שימוש בסם ופרט אישום נוסף של החזקת סם. יששכרוב הודה בפרט האישום הרביעי וכפר בשלושת הראשונים. הצדדים הסכימו ביניהם כי אם יקבע שמדובר בהודאה קבילה, יהיה הדבר מספיק כדי להוכיח את אשמתו של יששכרוב, ולא יועלו מחלוקות באשר למשקלה. קרי המחלוקת הייתה האם הפרת חובת היידוע בדבר זכות ההיוועצות מביאה לכך שההודאה אינה קבילה.

בית-הדין הצבאי המחוזי קבע ברוב דעות כי יש לפסול את ההודאה בשל העובדה שלא יודע על זכותו להיוועץ בעו"ד, וזיכה את יששכרוב משלושת פרטי האישום הראשונים, הרשיע אותו בעבירה של החזקת סם וגזר עליו 72 ימי מאסר החופפים את התקופה שכבר ישב במעצר.

בית-הדין הצבאי המחוזי בדעת רוב קבע כי על אף שההלכה הפסוקה של בית המשפט העליון, קובעת שאין די בכך שלא יידעו את הנחקר על זכותו להיוועץ בעו"ד בכדי לפסול את הראייה, הרי שיישומו של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מביא לכך שיש להורות על פסילת הראייה בשל פגיעה שלא כדין בזכות חוקתית.

התביעה הצבאית ערערה לבית-הדין הצבאי לערעורים, אשר קיבל את הערעור פה אחד והחזיר את הדיון לבית הדין המחוזי על מנת שיפסוק את דינו של החייל. נוכח שחרורו של יששכרוב משירות צבאי והזמן שחלף, הושת עליו בגין העבירות הנוספות בהן הורשע עונש של מאסר מותנה בלבד.

קציני הסניגוריה הצבאית שייצגו את המערער הגישו בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון וטענו כי יש להורות על פסילת ההודאה. היועץ המשפטי לממשלה, מר אליקים רובינשטיין, התייצב בהליך ומסר כי מתעוררת בו "סוגיה שהיא בעלת חשיבות משפטית וציבורית רבה – בתחום דיני הראיות וזכויותיו החוקיות של החשוד".

ביום 4 במאי 2006 קיבל בית המשפט העליון את הערעור וקבע ברוב דעות כי יש לפסול את הודאתו של יששכרוב. בכך אומצה דוקטרינת פסילה פסיקתית-חוקתית ביחס לראיות, ונקבע כי פגיעה בזכות להיות מיוצג על ידי עורך דין, שהוכרה כזכות יסוד עוד מימי בראשית, היא פגיעה באוטונומיית הרצון ובהיות ההודאה שמסר חשוד כזו שהיא "חופשית ומרצון" – ומשכך שהיא צריכה להביא במקרים מסוימים לפסילת ההודאה. נקבע כי במקרה של יששכרוב, הראייה הושגה תוך פגיעה בזכות חוקתית, וכי אל מול הרצון להגיע לחקר האמת ולהביא אדם אשם לדין, יש לאפשר הגנה אפקטיבית על זכויות הפרט, לשמור על הגינות ההליך ולהקפיד על מעמדה ויושרה של מערכת אכיפת הצדק.

השופט גרוניס סבר בדעת מיעוט כי בשל העובדה שהודע ליששכרוב על זכותו לשתוק בחקירה, מהימנותה של ההודאה לא נפגמה; אמנם החוקר פעל שלא כדין, אך הוא לא עשה כן בזדון. לכן, נקבע כי עוצמת הפגיעה בזכותו של הנאשם לא הייתה חמורה כדי כך שתהיה הצדקה לפסול את ההודאה. יחד עם זאת, דעת הרוב הייתה, כי אין להותיר את ההרשעה על כנה ומשום כך יש לזכות את יששכרוב.

חשיבות הפרשה

בפרשת יששכרוב הוקמה דוקטרינה חדשה במשפט הפלילי. בית המשפט העליון פסק לראשונה כי אי-מתן הודעה לנחקר על הזכות להיוועץ בעורך דין תהיה בהכרח משום פגיעה בזכות יסוד מן המעלה הראשונה. פסק הדין משרת סדרת תכליות במשפט הפלילי, ובהן גם תכלית הרתעתית חינוכית, למען ידעו ויזהרו גורמי החקירה באשר הם, שעליהם לשמור על זכויות הנחקרים, וכי ראייה שהושגה תוך כדי פגיעה בזכות מהותית עלולה להיפסל ולא לשמש כנגד נאשמים בהליכים פליליים.

העליון: בימ"ש רשאי לפסול ראיות שהושגו שלא כדין

שמור

20:52 30.08.2011 | עודכן ב: 00:00 05.05.2006
יובל יועז | התראות במייל

בית משפט הדין באישום פלילי רשאי לפסול ראיות נגד נאשם שהושגו שלא כדין, ולקבוע כי הן אינן קבילות במשפט. פסיקה תקדימית זו, המהווה מהפכה בדיני הראיות בישראל, התקבלה אתמול בבית המשפט העליון ברוב של שמונה שופטים נגד דעת המיעוט של השופט אשר נהניס.



דיווחו של עיתון "הארץ" על פסק הדין ועל משמעותו ברמה הארצית, מיום 5 במאי 2006

מדוע בחרתי בנושא?

מגיל צעיר מאוד, חלומי היה ללמד סנגוריה על אלו שאין ביכולתם לממן לעצמם הגנה, להיות לצידם ברגעים הקשים בחייהם ולראות אותם מעבר לעבירה בה הם חשודים או נאשמים. הזכות לשרת בסנגוריה הצבאית מאפשרת לי להתעסק לא רק בתיקים פרטניים אלא לקחת חלק ביוזמות מערכתיות שתכליתן לשרת את כלל חשודים והנאשמים. מקרה יששכרוב הוא פרשה המלמדת רבות על חשיבותה של סניגוריה צבאית (וציבורית) מקצועית בעשייתה למען לקוחותיה, הן כנאשמים בתיקים מסוימים, הן בדאגה כללית לסוגיות רוחביות, כשומרת-סף על זכויותיהם של נחקרים ונאשמים.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- ע' 97/139 וע"פ 5121/98, רפאל יששכרוב נ' התובע הצבאי הראשי ואח':
<http://elyon1.court.gov.il/Files/98/210/051/n21/98051210.n21.HTM>